



ת"פ 10522/03/15 - מדינת ישראל נגד צ.א., ש.צ.

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

ת"פ 10522-03-15 מדינת ישראל נגד צ.א. ת"פ 10492-03-15 מדינת ישראל נגד ש.צ.
בפני כבוד השופט צחי עוזיאל

מדינת ישראל
ע"י ב"כ, עו"ד יעל גבריאלי

נגד

צ.א.
ע"י ב"כ, עו"ד פולינה סורין ועו"ד יעל ניסן פינקלמן
ש.צ. ע"י ב"כ, רמזי סקיס

החלטה

1. האם, בעקבות פסק הדין של בית המשפט העליון ברע"פ 2675/13 **מדינת ישראל נגד וחנן** (פורסם בנבו, 3.2.15) (להלן - **הלכת וחנן** או **עניין וחנן**), ניתן לזכות נאשם בשל תחולת סייג אי שפיות הדעת הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין, התשל"ז - 1977 (להלן - **חוק העונשין**) ולהורות על אשפוזו, בעת שאין הוא כשיר לעמוד לדין? על כך נסבו ההליכים שבפניי.

רקע

2. במסגרת ת"פ 10522-03-15, הוגש נגד צ.א כתב אישום המייחס לו עבירות של תקיפה הגורמת חבלה של ממש ואיומים. במסגרת ת"פ 10492-03-15, הוגש נגד ש.צ כתב אישום המייחס לו עבירות של תקיפה וגניבה. במקביל להגשת כתבי האישום, הוגשה בקשה למעצרו של צ.א ו-ש.צ ועניינם הופנה לפסיכיאטר המחוזי למתן חוות דעתו בדבר כשירותם לעמוד לדין ומידת אחריותם לבצע העבירות המיוחסות להם.

3. בחוות הדעת שניתנו על-ידי הפסיכיאטר המחוזי צוין כי צ.א ו-ש.צ אינם כשירים לעמוד לדין וכי בעת ביצוע המעשים המיוחסים להם לא היו מסוגלים להבדיל בין טוב ורע ובין מותר לאסור, והומלץ על אשפוזם (ראו חוות דעתה של ד"ר קלרה שילד מיום 12.3.15 לגבי צ.א וחוות דעתה של ד"ר יעל דליהו מיום 1.3.15 לגבי ש.צ).

4. יצוין, כי מדובר אמנם בשני הליכים נפרדים, אלא שעניינם של הנאשמים דומה, וב"כ הצדדים, כפי שיפורט בהמשך, ביקשו להגיע אל תוצאה זהה לגביהם. לפיכך, בהסכמת ב"כ הצדדים, ניתנת החלטה בקשר לשני ההליכים במאוחד.

תמצית טענות הצדדים

5. לאור חוות הדעת, ביקשה התובעת להורות על הפסקת ההליכים נגד כל אחד מהנאשמים בהתאם להוראות סעיף 170(א) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב - 1982 (להלן - **החסד"פ**) וליתן צו אשפוז לפי סעיף 15(א)



לחוק טיפול בחולי נפש, תשנ"א-1991 (להלן - **חוק טיפול בחולי נפש**), וזאת בשל המסקנה כי אינם כשירים לעמוד לדין. אשר לעמדת הפסיכיאטרים לפיה הנאשמים גם אינם אחראים למעשיהם בשל מצבם הנפשי בעת ביצוע העבירות הנטענות, לא נשמעה התנגדות מצד התובעת למסקנות אלו, אלא שלטענתה אין להידרש לנושא כעת, שכן אין בו כדי להשליך על התוצאה הסופית בשל אי הכשירות הדיונית.

6. הסנגורים הסכימו לקביעה כי הנאשמים אינם מסוגלים לעמוד לדין, אלא שלשיתם יש מקום להורות כבר עתה על זיכויים בהתאם להלכת וחנן, וזאת לאור מסקנות הפסיכיאטר המחוזי בדבר אי כשירותם המהותית של הנאשמים. לטענת הסנגורים, הימנעות המאשימה מלהביע הסכמה מפורשת לתחולת סייג אי שפיות הדעת, כפי שאף עולה בבירור מחוות הדעת, נועדה "לעקוף" את התוצאה של זיכוי הנאשמים, המתבקשת, לשיטתם, בעקבות הלכת וחנן. עוד הוסיפה ההגנה, כי אין מניעה להורות, לאחר זיכוי הנאשמים, על אשפוזם לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש, כפי שממליץ הפסיכיאטר המחוזי.

7. יוער כעת, כי מקובלת עליו עמדת ההגנה לפיה בהיעדר התנגדות מצד המאשימה לגוף העניין ונוכח מסקנות הפסיכיאטרים שבדקו את הנאשמים והגישו את חוות הדעת, ניתן לקבוע כבר בעת הזו, כי הנאשמים לא היו אחראים למעשים המיוחסים להם בשל מצבם הנפשי בעת ביצוע העבירות ועל כן חל לגביהם סייג אי שפיות הדעת הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין. עם זאת, כפי שיפורט בהמשך, אין במסקנה זו כדי להביא אל התוצאה שאליה נושאת הסנגוריה את עיניה.

דין והכרעה

8. בפתח הדברים, נזכיר, בתמצית, שתי מושכלות יסוד בקשר לעניינו של נאשם חולה נפש, הנובעות משילובן של הוראות חוק שונות: **האחת** - כאשר הנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, יחול סעיף 170 לחסד"פ לפיו, ככלל, יופסקו ההליכים נגדו. במקרה כזה, רשאי בית המשפט לצוות שהנאשם יאושפז או יקבל טיפול מרפאתי בהתאם להוראות סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש. **השנייה** - כאשר הנאשם חוסה תחת סייג אי שפיות הדעת הקבוע בסעיף 34 לחוק העונשין בשל אי כשירות מהותית, רשאי בית המשפט לצוות על אשפוזו או על טיפולו בכפייה בהתאם להוראות סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש, ובלבד שקודם לכן "**מצא כי הוא עשה את מעשה העבירה שבו הואשם**".

9. במסגרת הלכת וחנן, שאליה הפנתה ההגנה, נפסק כי יש לזכות מחמת אי שפיות הדעת נאשם אשר נקבע לגביו שהוא חוסה תחת סייג אי השפיות, וזאת בשונה מהלכה קודמת של בית המשפט העליון, שנפסקה בע"פ 2947/00 **אברהם מאיר נגד מדינת ישראל** (פ"ד נו(4) 636 (להלן - **הלכת מאיר**)), בה נקבע כי אין המדובר בזיכוי, כי אם בקביעה לפיה הנאשם לאו בר עונשין, המהווה תחליף לזיכוי. מעבר לביטול הלכת מאיר בנושא הנ"ל, לא נערך דיון במסגרת פסק הדין בעניין וחנן בהשלכות של ההלכה החדשה, ככל שאכן ישנן כאלה, על סוגיות אחרות הקשורות בנאשם חולה נפש ובכלל זה על אופן יישומן של הוראות סעיף 170 לחסד"פ וסעיפים 15(א) ו-15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש.

10. סוגיה מרכזית שנתרה במסגרת הלכת וחנן בצריך עיון, המתעוררת כעת בעניינו, נעוצה בשאלת מידת ההוכחה וטיב הראיות הנדרשים לצורך הקביעה כי "**הנאשם עשה את מעשה העבירה**" בטרם מתן צו לפי סעיף 15(ב), כפי שמבקשת ההגנה. בהקשר זה, ראוי להפנות לדברי כבוד השופט זילברטל במסגרת פסק הדין בעניין וחנן, לפיהם:

"באשר לסוגית בירור האשמה לגופה בגדר הוראת סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א-1991,



כמו חברי, גם אני סבור שיש להותיר עניין זה לעת מצוא, שכן ביחס למשיב דנא מעולם לא התבקש, בגדר ההליך הנדון, להורות על אשפוזו או ליתן צו לטיפול מרפאתי, כך שההוראה הנ"ל אינה רלוונטית לענייננו. משכך, לא מתעורר בענייננו הצורך למצוא האם המשיב "עשה את מעשה העבירה שבו הואשם" לצורך יישום הוראת הסעיף הנ"ל. השאלה, באילו מקרים יקום הצורך לקבוע קביעה זו וכיצד יש לעשות כן, אינה מתעוררת במקרה דנא וראוי להותיר שאלה קשה זו לעת מצוא. בין היתר ניתן לתהות על מידת ההוכחה וטיב הראיות הנדרשים לצורך קביעה זו, ומהם המקרים בהם יתחייב קיומו של בירור זה.... " (ההדגשות אינן במקור; ראו גם פסקאות 7-9 לפסק הדין של כבוד השופט הנדל).

הכרעה בסוגיה הנ"ל נחוצה כעת בענייננו, שכן, כאמור, הצדדים מסכימים ביניהם שיש מקום להורות על אשפוז הנאשמים (בשונה מעניינו של וחנן), אלא שההגנה סבורה שיש לעשות כן לאחר זיכוי הנאשמים ומכוחו של סעיף 15(ב), הדורש כאמור קביעה מקדמית בדבר ביצוע מעשה העבירה, ואילו התביעה סבורה כי הדרך הראויה היא הפסקת ההליכים ומתן צו לפי סעיף 15(א).

מידת ההוכחה וטיב הראיות לצורך קביעת "ביצוע מעשה העבירה" לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש

11. אקדים אחרית לראשית ואציין כי, לטעמי, על בית המשפט להשתכנע, במידה של מעבר לכל ספק סביר, כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה, וזאת בטרם מתן צו לפי סעיף 15(ב) - המביא את ההליך הפלילי אל סופו ומהווה סוף פסוק מבחינת הנאשם - וזאת בשונה מצו לפי סעיף 15(א), שהוא צו מעין ארעי התקף עד להטבה במצבו של הנאשם באופן המאפשר העמדתו מחדש לדין. מסקנתי זו נשענת על מספר טעמים:

ראשית - מעל לכל, ראוי להדגיש כי אשפוז, בדיוק כמו מאסר, פוגע באופן משמעותי בזכות היסוד של האדם לחירות. בהקשר זה, ראוי להפנות לדברי הנשיא ברק ברע"פ 2060/97 **כרמלה וילנצ'יק נגד הפסיכיאטר המחוזי פ"ד נב(1) 697, 707:**

"אדם אינו מאבד את זכותו לכבוד ולחירות אם הוא חולה נפש. אשפוז כפוי פוגע בחירות; אשפוז כפוי פוגע בדימוי העצמי; בחברתנו הוא מטיל סטיגמה בחולה. "...אשפוזו של אדם בבית-חולים לחולי נפש קשה ומר הוא למאושפז ולבני משפחתו, ומשנעשה האשפוז שלא מרצונו של המאושפז, יש בו משום אחת הצורות החמורות והמדכאות של שלילת חירותו של האדם..."

בנסיבות אלה, קשה להלום סיטואציה בה נפגעת, בסופו של הליך פלילי, זכות יסוד, לעיתים אף לתקופה שאינה קצרה, מבלי שנקבע קודם לכן ברמת וודאות של מעבר לכל ספק סביר, כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה. להשקפתי, מתן צו לפי סעיף 15(ב), הנשען על קיומן של ראיות בדרגה נמוכה יותר, כגון ראיות לכאורה בלבד, אינו עולה בקנה אחד עם עקרון החוקיות בפלילים, ויש בו כדי לפגוע בזכות יסוד באופן שאינו סביר או מידתי.

שנית - קביעה בדבר ביצוע מעשה עבירה על-ידי בית המשפט ובמסגרת הליך פלילי - כאשר יש לזכור כי לעיתים מדובר בעבירות הגוררות אחריהן סטיגמה- עלולה להכתיב נאשם חולה נפש ולפגוע בכבודו ובשמו הטוב, וזאת גם כאשר



נלוות לקביעה זו קביעה נוספת של פטור מאחריות פלילית מחמת מחלת נפש ואפילו זיכוי. מיותר לציין, כי גם לחולה הנפש זכות לכבוד ולשמירה על שמו הטוב וגם מטעם זה ראוי כי פגיעה בזכויות אלה תישען על קביעה הנעוצה במידת הוכחה של מעבר לספק סביר.

שלישית - קביעה בדבר ביצוע מעשה עבירה, ומתן צו לפי סעיף 15(ב) בעקבותיה, תתווסף, מטבע הדברים, לרקע הפסיכיאטרי של הנאשם והיא עשויה לשמש בעתיד בסיס לקבלת החלטות בעניינים פסיכיאטריים הנוגעים לו, כולל במסגרת המסלולים האזרחיים המוסדרים בחוק טיפול בחולי נפש (כגון בחינת מידת מסוכנות על רקע מעשים שביצע בעבר). בנסיבות אלה, ראוי כי קביעה כזו תישען על אדנים ראייתיים מוצקים.

רביעית - גם התיקון לחוק טיפול בחולי נפש (חוק טיפול בחולי נפש (תיקון מס' 8), התשע"ה- 2014, ס"ח 2486), שפורסם ברשומות ביום 21.12.14 ועתיד להיכנס לתוקף בחודש יוני 2015, מחזק, לטעמי, את המסקנה כי מתן צו לפי סעיף 15(ב) מחייב קביעה מקדמית כי הנאשם ביצע מעשה העבירה ברמה הנדרשת להרשעה. מסקנתי זו נשענת בעיקר על הוספת הדרישה להוכחת קיומן של ראיות לכאורה בטרם מתן צו לפי סעיף 15(א) והיעדרה של דרישה כאמור בטרם הפעלת המנגנון הקבוע בסעיף 15(ב). בהתחשב בכך שצו לפי סעיף 15(ב) הוא צו סופי, וזאת להבדיל מצו בעל אופי ארעי המוסדר בסעיף 15(א), הרי שמתחייבת המסקנה כי יש להצביע על ראיות ברמה גבוהה יותר מראיות לכאורה וכאלה המספיקות להרשעה.

האם ניתן ליתן צו לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש בעת שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין?

12. בהתחשב במסקנה עד כה, לפיה בטרם הפעלת המנגנון הקבוע בסעיף 15(ב) יש לקבוע במידת ההוכחה הנדרשת להרשעה כי הנאשם **"עשה את מעשה העבירה"**, הרי שלא ניתן, בעיני, לעשות כן כאשר מדובר בנאשם אשר אינו כשיר לעמוד לדין, כפי שמבקשת ההגנה בענייננו. קביעה בדבר ביצוע מעשה העבירה מעבר לספק סביר יכולה להיעשות בשתי דרכים, שאינן אפשריות או מתקיימות בענייננו נוכח אי הכשירות הדיונית: **האחת** - לאחר הודאה מצד הנאשם בפני בית המשפט; **השנייה** - לאחר שמיעת ראיות, כולל פרשת הגנה, ומתן פסק דין.

13. יתרה מכך, נוכח ההשלכות הנובעות ממתן צו לפי סעיף 15(ב), כמפורט לעיל, ובהתחשב בכך שעצם נתינתו גוררת אחריה, נוכח לשון הסעיף, מסקנה כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה, ספק בעיני אם רצוי לעתור לצו הנ"ל בעת שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, וזאת גם אם התוצאה המיידית עשויה להיות, כנטען על-ידי ההגנה, זיכוי מחמת אי שפיות הדעת. כאמור, סעיף 15(ב) מסיים את ההליך הפלילי וגם אם הנאשם יציג לסנגורו, לאחר שישתפר מצבו הנפשי ויוכל לתקשר עמו, ראיות המצביעות כי לא ביצע מעשה עבירה, ויבקש להחזיר הגלגל אחורנית בהקשר זה, הרי שפסק הדין הפך לסופי ולעיתים אף חלוט, על כל המשתמע מכך. לפיכך, הסכמת ההגנה ועתירתה למתן צו לפי סעיף 15(ב) אינן יכולות לבסס, בעיני, קביעה כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה לצרכי הסעיף הנ"ל, כאשר מדובר בנאשם שאינו יכול לייפות את כוחו של הסנגור לכך.

14. לאור האמור, כאשר מדובר בנאשם שאינו כשיר לעמוד לדין ובית המשפט סבור שיש ליתן צו אשפוז או צו מרפאתי, דרך המלך היא מתן צו לפי סעיף 15(א) לחוק, העובר דרך סעיף 170(א) לחסד"פ, כפי שמבקשת המאשימה, וזאת



גם אם ניתן לקבוע כבר בשלב זה כי חל לגביו גם סייג אי שפיות הדעת. מסקנה זו אף עולה בקנה אחד עם הלכות קודמות ומושרשות של בית המשפט העליון, שניתנו במסגרת ע"פ 9078/09 **פלוגי נגד מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 14.2.12) וע"פ 3054/10 **מדינת ישראל נגד פלוגי** (פורסם בנבו, 20.6.12), לפני פרסומה של הלכת וחנן, בגדרן נקבע מפורשות כי לא ניתן, ככלל, לפטור נאשם מאחריות פלילית לפי סעיף 34 ח בעת שהוא אינו כשיר לעמוד לדין. הלכות אלה, כך עולה מהדין הנ"ל, לא בוטלו בעקבות הלכת וחנן והן עדיין שרירות וקיימות.

בהקשר זה, ראוי להזכיר גם את שילובן של הוראות סעיפים 170(א) ו- (ב) לחסד"פ, המסמיכות את בית המשפט ואת ההגנה לדרוש את בירור האשמה גם כאשר מדובר בנאשם שאינו כשיר דיונית, אלא שאז ניתן רק לזכותו ככל שיימצא שלא ביצע את העבירה או שאינו אשם "**שלא מחמת היותו חולה נפש**". שילוב ההוראות כמעט ומדבר בעד עצמו ותומך במסקנה כי כאשר מדובר במי שחל לגביו סייג אי השפיות והוא אינו כשיר לעמוד לדין, כמו בענייננו, הרי שלא ניתן לזכותו בשל תחולת הסייג ויש להורות על הפסקת ההליכים בעניינו.

15. במצב הדברים המתואר, זיכויים של הנאשמים בהתאם להלכת וחנן יידחה עד לאחר שיחודשו ההליכים והנאשמים יהיו כשירים לעמוד לדין. יוער, כי לא נעלם מעיני הטיעון לפיו לא מן הנמנע שהמאשימה תבחר, נוכח תחולת סייג אי שפיות הדעת, שלא לחדש בהמשך ההליכים נגד הנאשמים וכך תמנע מהם לכאורה ליהנות מהזיכוי, אלא שאין בטיעון זה, לגישתי, כדי לקדם את הדיון בענייננו או כדי להצדיק מסקנה שונה. בהקשר זה, יצוין כי המשמעות של אי חידוש ההליכים היא גם כי לעולם לא ייקבע שהנאשמים ביצעו את מעשה העבירה המיוחס להם, על כל הנובע מכך.

16. עוד ניתן לציין, מעבר לנדרש בענייננו נוכח התוצאה הסופית והשלב בו אנו מצויים, כי לאחר חידוש ההליכים במקרים כגון דא ולאור הלכת וחנן, קיימות, להשקפתי, שתי אפשרויות לגבי מי שנמצא כשיר לעמוד לדין: **האחת** - ככל שאין המלצה להמשך טיפול ואין עתירה למתן צו לפי סעיף 15(ב), יש לזכות את הנאשם, גם אם לא יוכח קודם לכן כי ביצע את מעשה העבירה, בדיוק כפי שנעשה בעניינו של וחנן. **השנייה** - ככל שבית המשפט סבור שיש מקום, לאחר חידוש ההליכים, ליתן צו לפי סעיף 15(ב) (במקרים מסוימים, ממליץ הפסיכיאטר על המשך טיפול גם לגבי מי שנמצא כשיר לעמוד לדין; ראו למשל ת"פ (כפר סבא) 59481-03-14 **מדינת ישראל נגד קרוני** (פורסם בנבו, 1.4.15)), יש לקבוע קודם כי הנאשם ביצע את מעשה העבירה, ורק לאחר מכן לזכותו וליתן צו לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש.

17. בטרם סיכום, יצוין כי המאשימה, במסגרת טיעוניה, הוסיפה כי קיימים, לשיטתה, קשיים ביישומה של הלכת וחנן ובקשה שלא לראות בהלכה זו מחייבת, בין השאר מן הטעם שהוגשה בקשה לעריכת דיון נוסף, שעדיין תלויה ועומדת (דנ"פ 1237/15). אין בידי לקבל טענה זו. גם אם, כפי שמעריכה המאשימה, יידון הנושא בשנית בבית המשפט העליון, הרי שהלכת וחנן היא המחייבת בעת הזו ויש לנהוג לפיה, כאשר יש להביא בחשבון כי קיימות הלכות נוספות בעניינו של נאשם חולה נפש, שאין עומדות בהכרח בסתירה לאמור בהלכת וחנן והן במידה מסוימת, כפי שעולה מהדיון לעיל, אף מתיישבות עמה בהיבטים מסוימים. על רקע ההלכה החדשה, ההלכות קודמות והוראות הדין השונות שאזכרו לעיל, ניתן לסכם, בעיני, את המצב המשפטי הנוכחי בעניינו של נאשם חולה נפש, **הנעדר כשירות מהותית וחל לגביו סייג אי שפיות הדעת** - כדלקמן:



התוצאה	צורך במתן צו	כשירות דיונית
1. הפסקת הליכים לפי סעיף 170 לחסד"פ 2. מתן צו לפי סעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש. * לאחר כניסת תיקון מס' 8 לתוקף, יש להשתכנע בדבר קיומן של ראיות לכאורה. זיכוי בדין, בין אם הוכח ביצוע מעשה העבירה ובין אם לא (הלכת וחנן). * במקרה שבו לא הוכח ביצוע מעשה העבירה, ראוי, בעיני, לציין הדבר במסגרת פסק הדין. 1. קביעה בדבר ביצוע מעשה העבירה מעבר לספק סביר. 2. זיכוי הנאשם מחמת מחלת נפש. 3. מתן צו לפי סעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש.	בית המשפט <u>מתכוון</u> לתת צו אשפוז או צו טיפול מרפאתי בית המשפט <u>אינו מתכוון</u> לתת צו אשפוז או צו טיפול מרפאתי בית המשפט <u>מתכוון</u> לתת צו אשפוז או צו טיפול מרפאתי	1. אינו כשיר לעמוד לדין 2. כשיר לעמוד לדין 3. כשיר לעמוד לדין

סיכום

18. לאור כל האמור ובמסגרת סמכויותי על פי סעיפים 170 לחסד"פ ו- 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, וכן נוכח חוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינם של צ.א ו-ש.צ, מהן עולה כי הנאשמים אינם כשירים כיום לעמוד לדין, אני מורה כדלקמן:

- ההליכים בת"פ 10522-03-15 נגד צ.א וההליכים בת"פ 10492-03-15 נגד ש.צ יופסקו.
 - כל אחד מהנאשמים יאושפז במקום עליו יורה הפסיכיאטר המחוזי, לאחר שנמצא כי קיימת מסוכנות ומצבו מצריך אשפוז.
 - הפסיכיאטר המחוזי מתבקש להודיע לסנגוריה הציבורית על מועד הבאת הנאשמים, המבקשים להיות מיוצגים על-ידיה, בפני הועדה הפסיכיאטרית.
19. המזכירות תוודא סריקת החלטה זו בשני התיקים שבכותרת ותעבירה לפסיכיאטר המחוזי.

זכות ערעור לבית המשפט המחוזי תוך 45 ימים.

ניתנה היום, כ"ד ניסן תשע"ה, 13 אפריל 2015, במעמד ב"כ הצדדים והנאשמים.